

BUDA-PESTA

2 Octomvre st. v.
15 Octomvre st. n.

Va ești duminică.

Redact. : strad'a Havas nr. 1.

Nr. 40.

ANULU XII.
1876.

Pretiuu pe unu anu 10 fl.
Pe 1/2 de anu 5 fl. ; pe 1/4 de
anu 2 fl. 70 cr.
Pentru Romani'a 2 galbeni.

U morulu literariu.

(Dupa ideile unui scriitoriu anglesu.)

Cuventulu *umoru* e de origine latina; elu a trecut, cá ereditate romana in limb'a anglesa, unde — cá si in latina — insemná umiditate, si numai mai tardiu — pe la finea seculului alu XVI-lea — si-cástigá sensulu figuratu (schimbatu,) candu adeca fisiologii de atunci cautandu dispositiunea individului dupa sange, fiere si alte musculaturi superioare altui individu, mai antâiu au insemnatu prin umoru dispositiunea sangelui si apoi caracterulu individualu basatu pe acést'a. Mai tardiu sfer'a acestui sensu figuratu alu umorului s'a estinsu din ce in ce; si precum temperamentulu anglesu, care e aplecatu spre bizaría, capritiu si spre melancolia, se manifesta in diferite escese si farse bizare; asiá si umorulu a fostu acomodatú objective dupa aceste.

In acestu intielesu au luatú si alte natiuni acestu cuventu de la Anglesi si in acestu sensu elu s'a naturalisatu, apoi a ajunsu si a remasu si la noi.

Insemnarea de astadi a acestui cuventu nu s'a desvoltatu nici la inceputulu, ba nici la midiloculu seculului alu XVIII-lea, in modu literariu intru atât'a, in câtu adeca sè fia impreunatu cu dinsulu séu óre-care stilu anumitu, séu vre-unu conceptu esteticu; numai cu finea seculului trecutú au inceputu a se

numi mai antâiu umoristi acei scriitori, pe cari chiar timpulu, in care traiau, i numi „vitt.“

Acestu cuventu anglesu insémna „glumetiú genialu“ si chiaru acésta aréta, cá sub acestu primu conceptu alu umorului se intielegea numai acea dispositiune subjectiva a individului, care fara a reflectá la viéti'a lui interna, adeca la miscările si luptele animei si mintii pentru a combate reutátile lumei, a intrebuintiatu numai armele capritieloru sale precum: umorulu, ironía, sarcasmulu, satir'a si altele.

De atunci incóce conceptulu umorului a trecutú prin multe esplicatiuni, si esteticii acestui seclu — cu deosebire Germanii — au incercatu a determiná diferitulú — dar mai totu-de-una unilateralulu — sensu alu acestui cuventu; si de aceea acum l'au pusú intre marginile comiculu, acum lu-numiau joculu excessivu alu capritiului, acum lu-represintau cá risulu ironicu si despretiuitoriu alu durerii lumesci.

Jean Paul numi mai concisu umorulu acea situatiune nascuta din amesteculu contrasteloru, unde tragiculu amestecatu cu ridicululu zace in forme nedeterminate „câci — dice elu — inaintea umorului nu este ceva atâtú de ridiculu, cá sè nu tréca preste dinsulu

totu odata si umbr'a demnității si a caintiei ; nu este ceva atâtu de sublimu séu atâtu de tragicu, ce pentru finitulu seu sè nu cada pe nivel'a nulității ori a ridiculului.“ *Loube* fù numai echoulu epigramicu alu acestei parafraze a lui Jean Paul, candu mai multu in modu genialu decâtu petrundiendu bine lucrulu, numi umorulu „sarutarea, ce o dà comicululu tragicului.“ Mai multi scriitori — inainte si dupa Jean Paul — au luat de basa a umorului dispositiunea spirituala; dar de si liniscea bunei dispușetiuni e si calitatea esentiala a umorului, totusi nu e de ajunsu pentru producerea lui.

Cu tôte cà in Germani'a, in acésta patria a bunei dispositiuni spirituale, ar trebui sè cercâmu celu mai multu si mai bunu umoru; aci inse aflâmu pucinu, dar mai cu séma fórte pucinu curatu. Pe candu din contra Anglia, care nici nu are cuventu pentru espresiunea bunei dispositiuni, a datu si dà literaturii lumii pe cei mai profundi scriitori umoristici.

Unu altu conceptu beletristicu, care — de si in diverse forme — a luat multu-pucinu capritiulu de basa a umorului, a pututu causá cà schimbarea, confundarea si contopirea capritiului cu umorulu a remasu pana in dilele nóstre, nu numai in intrebuintiarea de tôte dilele a cuvintelor, ci si in literatúra; precum sunt asiá numitele foi umoristice, foi volante, panflete, cari de vre-o 20 de ani incóce s'au respanditu in tóta Europ'a. Aceste se deosebescu intre sine cu privire la midilóce. Unele, voindu numai a distruge si a face de risu, intrebuintiéza spre acést'a gradurile cele mai dejositórie ale glumei: joculu de vorbe, asemenârile, frivolitătile; ér altele folosescu umorulu in sensu mai elevatu pe: satir'a, ironia, capritiulu fantasiei, care schimba figurile in modu bizaru si face, asiá dicëndu, cá un'a din alt'a sè resara si sè créșca — acomodandu tôte aceste intr'unu modu mai taiatoriu, mai acutu si mai vatamaroriu la cestiunile sociale si politice de di. Prin ast'a se nidiuescu a dá opiniunei publice o anumita directiune.

Dar si aici si colo scopulu e capritiulu; inse adeveratulu scopu alu umorului nu e capritiulu, ci capritiulu e numai midiloculu umorului; asemenea si gradurile amintite mai susu adeca: satir'a, ironi'a etc.

Asiá s'a intemplat, cà multimea a confundatu midilócele cu scopulu, si pe acei scriitori, cari au intrebuintiatu midilócele umorului in gradu mai micu ori mai mare, i-a confundatu, numindu-i umoristici; si schimbâ

umorulu cu satir'a mai nobila. — Deci déca *Saphir*, *Castelli* si altii au luat glum'a in locu de umoru, si de aceea se dicu umoristici: atunci firesce, cà dupa conceptele primite in viéti'a comuna, numele de umoru se cuvine mai alesu dispositiunii, ce se revérta preste operele scriitorilor mai geniali, cari s'au luptatu pe aren'a publicității cu armele necrutatórie ale glumei abstrase si figurate, adeca: ale ironiei si satirei.

Intru aceea repetu, cà glum'a e numai midiloculu umorului, dar nu e umorulu insu-si.

Glum'a, epigram'a, satir'a ataca numai individi si cá schinteia versata de agilitatea mintii, se consuma pe sine si dupa o scurta steliere de ochi se stinge.

Umorulu este radi'a sórelui, care se ivesce de sub norii intunecati, si care totu acolo, unde cu ceva mai inainte se versau torenti de apa, imbraca in colóre suridienda acum unu punctu, acum altulu din regiune si-revérta viétia chiar si in cele mai neinsemnate obiecte.

Opulu adeveratu umoristicu este desemnulu, ce se reflecta in subjectivitatea imaginata a unui universu intregu, si cá frumosu si adeveru este nepretiuitu.

Glum'a este o caricatura aquarella, ce se consuma cu incetarea reportului séu a individului, la care se refera. Colorile i se intuneca si trecu.

Intrebuintiarea comuna inse nu a trasu lini'a, ce desparte glum'a de umoru; de altumintrea erá chiamarea beletristicii a spune, cà glum'a numai atunci se convirte in umoru, déca in escentricitătile ei libere atingëndu ori ce obiectu in urma ajunge la subjectivitatea sa, si dupa ce asiá urmandu s'a dechiaratu de a dóu'a si a trei'a persóna, ajunge in urma a se dechiará, cà: „d'apoi nu vedeti, cà si in mine este simburele tuturoru acestoru slabitiuni: nebunii, rataciri, cu unu cuventu a tôte derisiunile.“

Acésta reflexiune forméza trecerea glumei in umoru, precum pré bine a notatu *Vischer* cà pe data ce individulu batjocoritu se face asemenea batjocoritoriului, e gasitu individulu, care intre ómeni omu se simte. Prin urmare resultandu umorulu din contopirea obiectului cu subjectulu, de sine urméza, cà bas'a umorului e subjectivitatea imaginata, chiaru asiá precum objectivitatea este repausulu lui plasticu. Adeca: in sensu subjectivu umorului i trebuie esperintia cu o profunda cugetare, minte agera, conceptiune viua, anima suscep-

tibila si libertatea animei de a nu fi impresi-
nata prin atacuri unilaterale.

Din consonanti'a acestora se nasce acea
vedere curata si constanta, care din celu mai
inaltu gradu alu objectivitatii inaltindu-se pe
unu gradu, ce s'ar paré cà e superioru sub-
jectivitatii, cá si de pe unulu punctu archime-
dicu vede glori'a, maestatea, inaltimea imagi-
nata si in contr'a acestora vede cursulu lumii,
puterile ce misca societatea, pasiunile, slabiti-
unea nisuintiei de a ajunge la inaltime, la
inaltimea ascunsa in slabitiune si in societate,
chiar asiá cá contradictiunile, ce suntu ascunse
si se lupta in internulu seu; asiá dara contra-
dictiunile intre finitulu si infinitulu, intre celu
mare si celu micu, intre intregulu si defec-
tuosulu; si tóte aceste contradictiuni, reflec-
tandu-se in susceptibilitatea umorului, care
cauta adevverulu, se aréta cá o fiintia, acolo
unde tóta form'a diferita cuprinde posibilitatea
de esistintia a tuturorora in o forma asemenea ce-
loru alalte.

Dupa tóte aceste candu subjectivitatea se
radica la punctulu supremu alu objectivitatii
si candu acést'a se reflecta in subjectivitate:
ací este bas'a dispositiunii animei, care se
manifesta in umorulu luatú in sensu mai
inaltu. Astu-feliu de umoru, chiaru pentru cà
gasesce simbürele slabitiuniloru spirituale si
prin urmare chiaru prin aceste slabitiuni vede
de aperatoriu pe bunulu sufletu, se impaca cu
universalitatea de contradictiune a slabitiuni-
loru si prin acést'a invingéndu lumea si pe
sine insu-si impaca pe altii si elu insu-si se
face crestinu bunu, docilu si indulgentu; càci
vede in lume mai multa slabitiune decâtu
crima, mai multa nuancia decâtu coruptiune,
si tóte aceste nu pentru acea le combate cá sè
vulnere, ci mai vèrtosu pentru cá sè vindece
si cá disporportiunea nascuta intre bine si
reu sè o aduca in armonia indestulitória.

Umorulu care facia cu infinitulu nu cu-
nósce nici unu finitu, facia cu marele nu vede
nici unu micu si care ori ce lucra lu-cauta de
ambe partile: ride candu o massa de poporu
si-radica unilateralu faci'a in seriose cretíturi;
unde — desine — placut'a gluma nu vede alt'a
decátu unu ce ridiculu, ér umorulu adese-ori
suspina de durere pentru moralitate; si, candu
a aretatu slabitiunile individiloru la tóta lu-
mea, imputatiunea rea o imblandiesce prin
acea cà ce este universalu reu, acea nu póte
fi pentru totu-de-un'a reu: prin ast'a resus-
cita in noi simtiulu de amore si de paciintia.

Candu umorulu va sguduí din umbrele

desiertatiunii ambitiunea, ce governa lumea
cu prudintia eterna facia de cea mai de diosu,
dar aici admirabil'a marire a ei, si candu pri-
vindu la desiért'a aparintia, va rumpe masc'a
prefacerii, a faciariei si va distruge paladiulu
puterei de a supra usurpatiunei: atunci umo-
ristulu suscita pe fia cine la necasu pentru ori
si ce, fia adevveru séu si numai gluma; de ase-
menea resuscita compatimire de cei asupriti si
de cei nenorociti.

Candu ride la vorbele unui naucu (stu-
pidu,) care e incapabilu de ori ce prefacere
(simulatiune) si se impiedeca in tóte regulele
de cuvenintia ale vietiei: elu totu-si se bucura
de sinceritatea naturei, ce s'a manifestatu in
acestu individú, care fara a voí aréta neco-
ruptiunea lui: atunci cu ce ne consóla? ne-
dice: *vicisitudinile, ce se vedu in vietia ne aréta
câte odata original'a ei nobilitate.*

Aceste si alte asemeni contradictiuni, dupa
contopirea loru in insa-si subjectivitatea sa, lu-
punu pre umoristu in acea dispositiune a a-
nimei, prin care din surprindere cu o rapide
intorsetura trece in gluma si umoru si din
contr'a; si adese e capabilu a le impreună
amendóue atátu de bine, in câtu face a ride
intre lacrimi fiindu cà si elu reciprocu bate ri-
dindu si plange glumindu.

Silviu Cato.

Te iubescu!

(Fragmentu din poemulu „Raulu.”)

Iubescu, este suspinulu pe care-o vecinicia,
De candu e fara margini, si câtu o sè mai fia,
Sioptesce la urechi'a Parintelui cerescu;
Si elu, beatu de-a sa gloria, c'unu gemetu creatoru,
Muncitu de-alu seu giganticu si necuprinsu amoru,
Si 'mbratisiatu de bratiulu betranu alu nesfêrsirii,
Pe lir'a nemuririi
Rspunde: — Te iubescu!

Iubescu, este cuventulu, pe care 'n armonia
L'a spusu, fatia cu ceriulu, antâii muritorii,
Candu, pentru cá sè póta mai strinsi uniti sè fia,
Dadura pentru dinsulu a raiului comori;
De-atunci, de mii de vécuri cu fala repetatu,
Elu suna ori si unde cá eco secularu;
Iubescu, pamentulu spune de sóre imbetatu,
Iubescu, va fi cantarea ce va 'ntoná sub sóre
Parechi'a de pe urma, candu va simti cà móre,
Candu vremea desiértá-va alu dragostei paharu.

Si de-amu puté sè scótemu din fundamentulu seu
Pe-acestu pamentu pe care pecatulu lu-rotesce,
Spre-a-lu asvêrlí in fati'a acelui Damnedieu
Ce l'a facutu si care durerii lu-jertfescé;
De-amu face o hecatomba din lumi desfiintiate,

De-amu stinge pe-acelu sóre ce-i ochiu Dumne-
dieescu,
Din universe frante si liberu de pecate,
Ar fi supremulu gemetu alu lumii deramate
Acordulu sfantu : Iubescu !

Misteru alu vietii nóstre, sfintitu de mii de ori
Prin juraminte frante, prin totu ce-i omenescu,
Prin totu ce-a vremei bratie cladescu si nimiceseu,
Amoru ! amoru ! pe tine, ce vfi cu dulci fiori
Candu nime nu te astépta, pe tine te gatescu
Ori unde pe pamentu
Si totu-de-una sfantu,
In cas'a desfrenării, cá si 'n palatu domnescu !
D. Petrino.

D o c h i a.

— Traditiune poporala. —
(Fine.)

Usile se deschisera, Rucsanda se aruncà
in bratiile maicii sale, care i demandà dupa
aceea cá sè desierte carbonii in blidulu celu
mare de lemn.

Fii'ca desiertà cu uimire vesela fragile
cele mai frumóse in blidu, si dupa ce istorisi
mai-cei sale cu colori viue pe scurtu calea ei,
adormi, cá sè mai viseze odata aventurele
facute.

Trecura mai multe luni, si sósì a 19-a
februarie calind. grecescu. Atunci díse Dochia
ficei sale :

— Sosescu momintele in cari trebue sè-i
dau ernei remasiti'a, pentru cá sè remanu cre-
dinciósa profetiiloru mele, si cá sè remanu in
amintire vecinica natiunii mele. Mergi, ada-mi
cogiócele si ajuta-mi cá sè le imbracu ! Dà-mi
si surl'a (trimbíti'a) pastoriloru !

Rucsanda ascultà, si dupa ce s'a imbra-
catu Dochia in dóue-spre-diece cogióce si s'a
inarmatu cu trimbíti'a pastorésca, esi din ca-
sutia si trimbítià asiá niste tonuri de puter-
nice, încátu se puse aerulu astu-felu in tulbu-
rare, cà se clatinau bradii aruncandu de pe
sine cucurudii loru, precum si hainele de za-
pada si ghiatia, si filfaiau éراس in verdé-
ti'a loru.

De locu statura inaintea Dochiei dóue-
spre-diece oitie, pe cari le maná dins'a inainte,
disparendu din ce in ce din vederea fii-
cei sale.

Dupa aceea se ivira viscole cumplite, cari
incetara d'abiá cu nópte.

Acésta tempestate se repeti prin dóue-
spre-diece dile si in fía-care din aceste dile la-
pedá Dochia câte unu cogiocu, remanendu in
diu'a din urma numai in peptariu.

De aici inainte incegù primavér'a cea mai
frumósa, éra Dochia ajunse cu turm'a ei pe
platoulu amintitu la inceputulu acestei tradi-
tiuni, unde acuma érá véra. Erburile mirosi-
tórié de acolo serviau oitielorú de pascatóri'a
cea mai buna.

Dochia se asiedià truditá pe o piétra, si
esclamà implorandu ceriulu :

— Potolesce-mi fóméa !

Si ce minune !

Minuni nevediué asiediara bucatele cele
mai alese inaintea pastoritiei nesdravane, care
mancà si beù dintr'o canna mare cu unu po-
calu de cristalu vinu moldovenescu de celu
mai vechiu.

Ea beù si cantà dupa aceea cu placere in
limb'a romana canteculu urmatoriu :

Frundia verde de maslinu,
Me 'mpresóra aeru linu ;
Sórele me incaldiesce,
Érb'a oiloru inverdiesce.

Vicolitu-a dí si nópte,
Dóue-spre-'ce dile tóte ;
Eu cu turm'a mea afara,
Me porní par c'a fostu véra.

Siedu acuma pe o stanca,
Care-i a lui Cerbanu fíca ;
Si privindu trecutulu meu,
Vedu totu ce-am suferitu eu.

Fóméa, setea me topise,
Inim'a amaru mi-o strinse ;
Domnulu bunulu Dumnedieu,
Mi-a datu totu ce-am doritu eu.

Vinu vechiu tare de Cotnaru,
Canna plina cu paharu ;
Sórele prin elu privesce,
Mangaia-me, recoresce.

Surl'a mea prin vai resuna,
Ducéndu la toti veste buna ;
Primavér'a cea frumósa
Alungà érn'a gerósa.

Mancarea buna me 'ntari,
Vinulu Cotnaru me recorí ;
Mi-asíu dorí si-o veselía,
Numai de-a lui Raresiu nu fía.

Fía numai bunu ciobanu,
Pe hotarulu lui Cerbanu ;
Turm'a cá sè mi-o padiésca,
S'aiba fatia angerésca !

D'abiá sfírsíse Dochia strof'a din urma a
cantecului, candu resunà unu glasu de pe có-
m'a muntelui :

Dochia nemultiamitória esti,
Mil'a mea n'ò pretiuesci;
De aceea in vecia
Stanca din tine sè fia.

Ea sè spuna 'n vecinicía:
Ve feriti de lacomia;
Séu viéti'a vi s'a trece,
Cá si-acésta piétra rece!

Si Eudochia se prefacù cu turm'a ei in piétra. Fiic'a ei disparù fara urma. De aceea vicolesce in locurile acele pe la 19 febr. Atunci spune munténulu:

— Si-arunca Dochi'a cogiócele!

*

Acésta tradițiune poporala i-a impartesitu-o unui invetiatoriu din Bucovina unu munteanu din Bucovina, carele — componendu-o la unu locu — a dictatu-o intr'unu pensionatu in limb'a germana si romana fetitieloru.

Fiindu un'a din aceste invetiacele si so-cí'a mea, a pastratu-o scrisa.

Credu, domnule sedactoru, cà déca nu se va fi publicatu pan'acuma in vr'o fóia séu carte, astu-felu dupa cum se afla mai susu, va fi destulu de interessanta de a fi publicata in stimabil'a dv. „Familia.“

Ionu Berariu.

Cetatea Belgradului (Alba-Iulia.)

(Urmare)

Colosal'a zidire, prevediuta in frunte cu inscriptiunea „1794 Uraniae C. Ig. de Batthyán Ep. Trans. posuit“ a fostu biseric'a monaciloru trinitari, care ordu in 13 aprile 1874 fu disolvatu.

Partea inferióra a zidirii sierbesce spre locuintia unui canonicu, totu odata custode alu bibliotecei, infintiate precum vedemu in 1794 prin episcopulu Batthyány, omu iubitoriu si spriginitoriu alu sciintieloru. Partea de midilocu contine bibliotec'a in sa-si peste 26,000 brosiure, multe incunable si manuscrise pretiose. *) Acésta frumósa suma de càrti, adunata mai cu séma prin zelulu, sacrificiulu si sirguinti'a amintitulu episcopu, este ordinata in mai multe despartieminte, la cari numai cu scarele stabile construite acolo poti ajunge. Alta multime de càrti sta intr'o chilía hâlmugramada neordinate si inca de dieci de ani. Durere, cà multimea custodiloru succesi dup'olalta n'au mai miscatu nici câtu e negru sub

unghia. Apoi nici episcopii urmatori, afara de Haynald, actualulu r. episcopu din Calocia, n'au mai adausu spre redicarea bibliotecei; nici macaru pentru reparaturi n'au sacrificatu, de si astadi celu ce calca padimentulu acelei zidiri nu-i siguru déca mai ésa viu séu intregu afara, ceea ce ne silesce a teme, cà déca acea biblioteca si zidire va fi ca si pana acuma masteru tratata, intr'o deminétia se va lati adeverat'a veste, cà in loculu bisericei trinitariloru se vede numai inca unu conglomeratu de petre, caramide, càrti, manuscrise, ochianuri, globuri, tablouri d'astronomia; ruinile unei comore de tesauri a Ardealului.

Pe o mésa a salei bibliotecei este deschisu unu protocolu voluminosu, in care fia-care cercetatoriu si insémna numele; pana acum'a contine multe sute de insemnàri. *) Langa sal'a bibliotecei se afla chili'a cu colectiunea anticitàtiloru nu pré bogata din simpl'a cauza a negligintiei si ignorantiei.

D'a supra bibliotecei, 96 urme de la pamentu este sal'a d'astronomia de 36 urme lata si lunga si 20 urme nalta, prevediuta cu ferestile necesarie intregu, de diumetate, coperte cu table de lemnu séu de pleu, amesuratu trebuintieloru observatoriului respectivu spre regularea luminei in sala.

Pe paretu se vedu figurile colorite ale eroiloru astronomiei: Ptolomeu, Copernicu, Cepler, Newton, Tycho de Brahe.

In partea resariténa a acestei sale se afla o camera obscura, care si astadi se póte pré bine folosí. In partea apuséna a salei se afla alta chiliutia pentru meridianulu redicatu in anulu 1843.

Nisce orologie, quadranti, thermometri, barometri, busole, ochianuri si alte asemeni utensilie facu tóta avuti'a acestui institutu. — Inse si aceste tóte se afla intr'o stare deplorable, neiertata, fiindu cà de la anulu 1846 nu s'au mai facutu in nici o privintia intrebuintiare de ele. Si nu li greu custodiloru a aretá singurateciloru cercetatori aceste ruine astronomice, si inca in forma de raritàti, mangaiandu-se, cà prin simpl'a aretare a acestoru reliquie ruginite au satisfacutu curiositatea ómeniloru si au implinitu prin acést'a datorinti'a si chiamarea.

(Finea va urmá.)

Ionu Valeriu Barcianu.

*) Materiele de pretiu pentru istori'a Romaniloru si a patriei loru le-am fostu insiratu inca in 1869 in „Transilvani'a.“

*) Bibliotec'a fiindu publica, cercetàrile se facu de la 11—12 óre a. m. Cei ce vreu sè lucrè, sè culéga acolo au mai multu tîmpu din di, si li stau la dispu-setiune cele mai de trebuintia utensilia.

VULTURII BOSFORULUI.

— Romanu de RAOULU NAVERY. —

(Urmare.)

El-Scheriff se încercă, acum elu la rîndulu seu, sè redice curagiulu tinerei captive; acést'a si-reculese tôte puterile, cá sè-lu faca a crede, cá a reiesitu; inse candu princiulu se departase, curagiulu fictivu alu tinerei fete o parasi numai decātu, si ea începù amaru a plange,

III.

Gurganu Colosulu.

In diumetate intunereculu se putù acum vedé redicandu-se pe incetu unu omu de o faptura giganta, care se tienù mai multu de o óra ciupitu dupa frundiariu. Elu inaintà pe incetu spre tiner'a fêta si i dîse cu o vóce plina de blandetia :

— N'ai trebuintia de mine ?

— Gurganu ! — strigà Panagi'a, — credintiosulu meu Gurganu !

— Eu ti-sum umbr'a, — response colosulu ; — unde te duci tu, acolo mergu si eu . . . De ai merge chiar spre mormentu si acolo ti-asiu urmá, càci tidoatorescu viéti'a . . .

Turcomanulu negru, unu soiu de Goliatu selbategu, care stá acuma inaintea sclavei Sarei, a fostu intru adeveru scapatu prin tiner'a fêta de o mórte grozava.

Acést'a intemplanse se petrecù cu trei ani mai nainte.

Famili'a lui Ouzoun-Hassan se aflá atunci pe cale in Boukara si locuía palatiulu Arc, redicatu pe o colina formata de terasse produse prin umpluturi, construitu cu desteritate si tare din tiégle, pe cum se vorbesce, inca in seclulu alu diecele. Ouzoun-Hassan caletoriá astu-felu tóta aceea parte a Turcomaniei, alu carei stapanu erá, cu scopu de a delaturá abuserile diregatorilor subalterni, de a face dreptate celor mici, de a remunérá pe cei mai invetiati ulemi si de a-si innaltia reputatiunea de legilatoru pana la renumele seu de ostasiu.

Principele nu se putù lipsí de svaturile maicei sale, El-Scheriff lu-insociá, cá sè invetie de elu artea de a guverná si Panagi'a, considerata mai multu de amica, decātu de sclava, nu remasera de familia.

Mersulu primu alu lui Hassan, Mohamedanu zelosu, fu la mosee'a din Mamazi-Gad, unu edificiu totu odata si pomposu si curiosu, fiindu adausu, afara de biserica, unde se faceau rogatiuni, de campuri nemesurate de cursu, de unu caravanserailu (edificiu, unde se sustienu caletorii la locuri sante) in stare de a primí in sinu-si toti pelegriinii de la Mec'a si de unu locu rezervatu pentru tîrgurile anuale, la cari se adunau tôte poporatiunile vecine. Aici se vindeau camile mahare, rapedi la cursu; cai Koclani de pretiu neauditu; cai turcomani, de o faptura innalta, cu picioare fine, a caroru frumsetia constá in perulu loru stralucitoriu; calulu usbecku, care se aduce din nordulu Boukarei si din cantonulu Miaukal.

Aici se schimbau stufe de metasa, lana, stufe tiesute, arme pretioase, sculele, pucine la numeru, de economía a turcomaniloru, parfumuri, petri-scumpe si cuptusielu de pretiu. Aceste tîrguri erau pentru tier'a isvóre de avutia. Scól'a se aflá de laturea mo-

seei. Dins'a continea unu colegiu de ulemi. Acesti legisti, explicatori de legi, sunt totu odata corpulu invetiatoriu, prin cari se crescu studentii, avocatii, professorii, comentatorii, casuistii (explicatori de casuri), explicatorii tecstelor, invetiati autentici si esaminatorii. Ei formau o corporatiune cu unu mufti in fruntea ei. Ouzoun-Hassan si-formase colegiulu seu de ulemi dupa modelulu celui fundatu de Mahometu alu II-le. Elu si-tinea de mare onóre a face, cá civilizatiunea sè petrunda si in celu mai saracu satu supusu stapanirii sale. Elu dovedia profundu respectu ulemiloru de Mamazi-Gad si le lasá numerose probe de generositatea si darnicía sa.

Parasindu colegiulu de la mosiea, se duse a-si lovi cu religiositate fruntea de pétr'a santa de de-pre mormentulu lui Bagou-Eddin; aici si-indeplini datorintiele pietatii sale ferbinti.

Pana ce petrecea Ouzoun-Hassan la Bonkara, se adunasera diferitele triburi din nordulu Asiei; dupa ce dinsulu li primi juramentulu de ascultare, se dispunea a parasi cetatea, candu Sara, care ca crestina, simtia indurare egala pentru toti nefericitii, i dise :

— Tu ai implinitu, fiulu meu, mari datorintie : seracii binecuvanta damicía ta, poporulu scie, cu ce zelu supravighiedi diregatorii, cari i facu dreptate, invetiatur'a in scóle primi incuragiari nenumeroase; nu-ti remase altu-ce, decātu sè scii cum sunt pedepsiti ómenii calcatori de lege, decātu a te convinge prin ochii tei proprii, nu este óre pedepsita cutare gresiela usióra prin torture oribile? Dupa-ce ai vediu tribunalulu, binevoiesce a descinde la inchisori.

— Intieptiunea si bunatea domnescu in svaturile tale, maica, mane vomu cercetá temntiele condemnatiloru, — fu respunsulu lui Hassan.

Intr'adeveru, diu'a urmatória principele, fiulu seu El-Scheriff, Panagi'a si vre câti-va turcomani nobili se dusera la Zindanibala, séu temnti'a usióra. Singuru numele ei causá o frica nespusa, de altmintrea destulu de justificata, prin torturile, ce suferiau in dins'a prinsii. Si acesti-a nu erau decātu nisce ómeni culpabili singuru de calcării usióre de lege.

Condamnatii se pogorau in Zindanibala cu ajutoriulu unei funi si remaneau acolo inmoiati pana la subsuori intr'o apa statuta, a carei recéla si putóre nu intardiau de a li causá in membri dureri viue si a-i ucide in câte-va septemani prin torturele mereuasie ale asphyxieii.

Ouzoun-Hassan ordoná de a se implé citern'a si dedù gracia deplina nefericitiloru trasi murindi din gróp'a acést'a oribila. Principele crediù a fi gatatu cu spectacolulu acestu durerosu alu firei omenesci, care se exercidia in torturarea mereuasie a semenelui seu sub pretextulu, cá-lu face sè-si espie gresiél'a séu peatulu, dar guvernatoriulu de Boukara lu-insciintia, cá inca are de visitatu temnti'a Karra-Kauch séu cas'a pureciloru de óie.

— Ce clasa de a culpabililoru sunt acolo inchisii ? — intrebà principele.

— Furiu, — response guvernatoriulu cetatii.

Incepeti mai inlauntru ! Ouzoun-Hassan cu suit'a sa trecura prin o curte mare, apoi se aflara intr'o galeria cercularia din pregiurulu unei grópe largi, pe fundulu careia erá usioru a vedé ómeni legati de pamentu prin manuri si picioare si astu-felu dati préda celui mai uriciosu verme. Peste dóue-trei dile faci'a

loru erá mancata; celu mai robustu omu nu putea victiúi sub acésta pedépsa decátu o septemana.

Ouzoun-Hassan, care se apropiase de paretii rasimului se retrase inforatu.

— Căti condamnatii aveti in acestu mormentu?

— Doi au muritu asta deminétia, patru moru in minutulu acesta... Celu-ce ni fu adusu eri, e unu soiú de gigante fórte temutu pentru indresnéti'a sa: E acusatú de rele fapte si in specia de furtulu a doi cai.

— Adeveritu-i-s'a crim'a?

— Presupuneri grele se unescu a supra capului acestui omu si de óre-ce a intrebuintiatu si forti'a spre a intrá in mostenirea sa, judii si-au cugetatu de datorintia a scapá campiele Boukarei de omulu acestu periculosu.

Ouzoun-Hassan avú curagiu de a cautá de nou in grópa.

Condamnatulu erá unu omu de o faptura gigantică.

Vediendu pe colosulu acesta doboritu la pamentu, strinsu in legaturi, cari lu-impedecau de a-si miscá membrele si datu préda nestoru insecte mârce-de, cari in câte-va óre voru sè-i mance ochii si bu-diele si audindu gemetulu surdu alu nefericitului, principele simti, cá i se contrage anim'a.

Elu totusi stá la indoiéla de a da ordine, cá sè se eliberedie acestu misielu, candu se apropiá Panagia de elu, repetandu:

— Gratia! Gratia!

— Auditú-ai, cá e unu omu periculosu, unu lotru temutu?

— De ar fi de o mîia de ori mai multu, este a vatemá umanitatea, candu se torturédia o creatura astu-felu. Ce pecatu n'ar fi dejá de altmintrea espiautu prin suferintiele indurate de dinsulu pan'acuma... Stapanu, tu mi-ai apromisu in dilele trecute o favóre dupa placu-mi: eu ceru de la tine viéti'a omului acestuia!

— E lucru neintieleptu a redá celui reu libertatea.

— Cine ti-spune, stapanu, cá totu simtiulu bunu e stinsu din anim'a lui?

— Si ce va face dinsulu intr'o tiér'a, unde fiasce-care lu-teme si se feresce de elu? Nu va fi dinsulu óre aprópe adstrinsu de a recurge de nou la lotrii, cá sè aiba urediu si finice, cari de fiasce-cine i se voru refusá?

— Eu nu l'asiu nici lasá in acésta cetate, — respunse Panagi'a, unde singuru numele lui respandesce temere. Déca mi-lu dai, lu-ducu cu mine: elu va ingrigi de florile si paserile mele; elu va fi sclavulu prinsei tale. Legea mea, care e si a maicei tale, mi-demanda indurare, eu asceptu grati'a lui de la bunatatea ta.

— Ti-lu dau Panagia, inse adú-ti a minte de dicerea Coranului: „Celu reu nu se face nici odata bunu, nu, nici prin binefaceri.“

Principele dedú ordinatiune, cá sè se deslege prinsulu, apoi sè se tramita mane, dupa ce unu medicu abilu i va fi legatu ranele, in palatulu de Arc. Apoi Ouzoun-Hassan suprimá temniti'a Karra-Kauch, precum ordinase sè incete si Zindanibala.

Tóta ceea parte a dilei Sara se aretà si mai buna decátu ori candu catra tiner'a féta; dins'a i sciú

multiamita, pentru cá a reputatu invingere a supra crudelitáti judiloru si gádiloru turcomani.

A dóu'a di Panagi'a asceptá cu impaciintia so-sirea protegiatului ei.

Prinsulu de eri erá unu turcomanu negru de o faptura colosala si de o putere muschiularia infricosiata. Capulu lui enormu erá acoperitu de peru cretiu, care i indoiá inca cuprinsulu. Lucru straniu: privirea acestui gigante erá blanda; omulu caracterisatu de unu lotru periculosu se parea aprópe temendu si tremurá facia de acest'a copila, careia si-datoriá viéti'a.

— Unde fusi nascutu? -- lu-intrebá Panagia, candu i se aduse inainte.

— In apropiarea riului Gourganu.

— Cum te numesci?

— Lasa-me sè uitu numele, care l'am purtatu, de óre-ce voiú sè devinu altu omu; de vei voi, numesce-me ca pe acelu riu, in care me scaldá maica-me, candu eram inca copulu.

— Sciú tu, — dise Panagia, — cá principele Ouzoun-Hassan mi te-a donatu mie?

— N'am trebuintia de ordinatiunea sa, cá sè-ti ffu sclavu. Eu eram condamnatu la o mórte ingrodizória, tu m'ai scapatu, atâta e destulu. Tu ai fostu de acea parere, cá anim'a lui Gourganu nu e pentru totu-dé-un'a corupta si cá mai multu sórtea vitréga, decátu crim'a l'a aruncatu in prinsórea din Boukara. Pentru cugetulu acestu induratu eu mi-ti devotediú sufletulu... Unde vei dice, sè me ducu, me voiú duce... De ai vr'unu inimicu, eu lu-vroiu sugrumá in bratiile mele; de ti-trebue o coróna, eu me voiú duce si o voiú luá de-pre capulu unui rege!

Candu parasí famili'a lui Ouzounu-Hassan cetatea Bonkara, Gourganu i-urmari. Sub caletoria dinsulu se ocupá de calari'a Panagiei, veghiá asupra-ei cu mare grigia si nu suferiá nici-decátu, cá altulu sè-i facea celu mai micu servitulu.

Elu resimtiá pentru Pánagi'a o recunoscintia esaltata si aprópe misteriósa. Acésta tinera fetióra crestina, frumósa cá o visiune, incinsa si dupa nume cu nimbulu curatieniei, deveni pentru dinsulu objectu de o adoratiune pasionata. Ouzoun-Hassan de numerosii sei servitori nu erá mai bine ascultatú si mai credintiosu servitú, decátu Panagi'a de uniculu ei sclavu.

Cele mai frumóse flori infloriau in gradin'a ei, ér' colivi'a ei erá plina de paseri; mulele albe, pe cari calariá dins'a in preambulare, erau objecte de grigi'a intieleginta a lui. Totusi, pe langa tóte aceste ocupatiuni diverse, Gourganu, se aflá totu-dé-un'a gat'a si asculti la unu semnu, la o provocare a stapanei sale.

Elu o urmariá umilitu cá unu cane, perdiendu-se din naintea ochiloru ei, candu n'avea trebuintia de elu, fericitú, candu i-se dá ocaziune a-si dovedí zelulu si recunoscintia.

Acestu omu, condamnatu mai nainte pentru furtu, se puteá aflá intre tesaurulu Asiei, fara sè aiba ideea, de a defraudá vr'o margea séu bucata de auru. Onestitatea i-veni in diu'a acea, in care i-s'a doveditu incredere; Panagi'a, prin o delicatétia, alu carei secretu lu-avea ea singura, insarciná pe Gourganu adese-ori, cá sè-i inchida giuvaerile.

Sclavulu cunoscea de multu secretulu Panagiei. Aceea-ce El-Scheriff n'a ghicitu, devini tortura pentru Gourganu. Gigantele erá préd'a duoru simtieminte: a

simiementului de ura, care i-o inspirá El-Scheriff, cauz'a in-consciinta de superarea tenerei fete si a simiementului de respectu, ce i-impunea omulu, carui-a dins'a si-devotase viéti'a. A redicá man'a asupra lui El-Scheriff ar fi fostu, a causá mórtea Panagiéi, ér' de a vedé pe El-Scheriff farmecatu de alt'a, candu tiner'a féta lu-alése pe elu, i-para lui Gourganu crima neiertabila.

In fia-care séra, candu Panagia jocá pe mandora in frundiariu, Gourganu se furisiá in umbra, cá se audia gazalii tinerei fete. Panagi'a, care cantá principiului, nu se dubitá nici-decátu, cá câti-va pasi de ea are pe acestu umilitu ascultatoriu.

Candu, dupace ascultá confidinti'a lui El-Scheriff si audi numele rivalei sale, Panagi'a se innecá in lacrimi, dins'a nu se mirá de locu, cá vedindu de o data pe Gourganu linga dins'a. Devotamentulu selavului seu i-erá cunoscutu: nu erá elu óre de facia, de câte-ori dins'a aveá trebuintia de elu? Ce e dreptu, atunci nu erá vórba, — decátu de a esecutá nisce ordinatiuni, pana-ce acuma Gourganu se pareá a luá rolulu de confidentu si amicu. Intr'acestea Panagi'a suferiá mai tare, decátu se cugete a se aflá ofensata. In desperatiunea ei se bucurá chiaru, cá afla o fiintia, care ia parte din suferintia ei.

Gourganu remase selbatecu, ce privesce patim'a, elu acceptá sé véda pe Panagi'a jalusa si maniósa, elu acceptá sé i-se strige:

— Omori pe celu-ce me respinge!

Inse Panagi'a erá crestín'a, dreptu-aceea, candu Gourganu prosternutu innaintea ei o intrebá:

— Ce pedépsa va sé suferé El-Scheriff?

Panagi'a stergandu-si lacrimile, cari i-curgeáu de-a-lungulu feciei, i-rspunse cu vóce franta:

— Tubescu-lu si respectédia-lu mai multu decátu pe mine insa-me!

Gigantele sari susu de surprindere, totusi duse pól'a vestmintulu Panagiéi la budie murmurandu:

— A audí, este a ascultá.

IV.

Solia dupla.

O luna decurse dupa scenele enarate de noi, candu veni unu tramisu, calare pe unu calu rapide, si aduse lui Ouzoun-Hassan noutatea mortii lui Rara-Youlouk, a consangénului seu, a carui creditate constatória in pamenturi locuite pe tribulu „Lipitórea négra“ veni acum in posesiunea lui.

Candu, cu multu mai inainte de epoc'a acest'a, in care se petreceáu aceste fapte, sultanulu Amuratu alu II-le intreprinse de a injosí famili'a principiloru de Camarani'a, trei emiri turcomani refusase de a se supunu invingetoriului. Acesti-a eráu emirulu de Diarbeky, capulu trupei „Mneiloru-Albi“; — emirulu de Marasch, capulu barbatiloru stirpelui numitu „Lipitórea Négra“ si emirulu de Adan'a, provincie intremediarie intre Arabi'a si Anatoli'a, — cari formau tribulu numitu „Mnelu-Albu.“ Mai tardiu, candu Timour-Senk se aflá in resbelu cu Amuratu alu II-le; stapanulu selbatecu alu tartariloru temendu-se de a vedé estindiendu-se posesiunile sultanului catra Persi'a, reasiediá pe principii turcomani in posesiunile loru si i-ajutorá in susutienerea independintiei loru. Ba inca facú si mai multu: dinsulu pretinse, cá sultanulu si platésca unui-a dintre ei dare, cu scopu de

a umili superbi'a lui Amuratu si a urmatoriloru lui. Sultanulu promise si solvi darea; inse spre a-si resbuná, dinsulu voi, cá imperatii din Trapezunt'a sé-lu recunósca de suseranu si sé-i die omagié ca atarui.

Noutatea mortii lui Kara-Youlouk erá pentru Ouzoun-Hassan de o mare importantia. Cá mostenitoriu alu principelui mortu, lui trebuia sé platésca Mahometi: alu II-le de-a cum-nainte tributulu de o mia de siei chindisite, de o mia de frêne, si o m'a de invetitori de capu pentru cai. Ór'a resplatirii eclatante suná in fine pentru Ouzoun-Hassan, care comandá independinte tribulu „Mneiloru-Albi“ si acum adageá acestuia si poporatiunile „Lipitórei-Négre.“ El-Scheriff se aretá inca si mai voiosu din cauz'a acestui acrescémentu de putere. Elu vedea intr'acést'a cea m'ai antáia trépta destinata a-lu apropiá de véra-sa, Anna Comnena; dreptu-aceea rogá pe taica-seu, cá sé serbedie prin solemnítati imbracarea puterei sale nóue si unésca.

El-Scheriff si Ouzoun-Hassan voiau sé unésca cu acésta oca siune simplicitatea datineloru turcumane cu splendórea sultaniloru din Asi'a.

Turcomani'a aveá, de altmintrele, pe atunci importantia mare. Asiediata spre média-nópte de Oxus, dins'a se estindea de la Cetatea Buekh pana la marea Caspica si cuprindea in sine loculu ce desparte pe acésta mare de cea Azovica; fiindu domnita de muntagie innalte, paduróse, sfasiata prin plaiuri seci, dins'a datoriá puterea roditória a váiloru sale riuriloru, Gourganu si Attak cari curgeau intr'o distantia de o mila de catra o-lalta. Pe tiermurii acestoru riuri erau aredicate kirgasele (corturile) de lana a Turcomaniiloru si caii si-afláu érba gustósa in prisosintia. Turcomani'a aveá dreptu orasie dóue oase mari, Mare si Scharkhs. Numerósele despertiaminte de campamentu, cari erau imprasciate prin cele vái, se guvernáu de unu siefu, — numitu Aksakal séu „Barba-Alba.“ Se alegeán totu betrani, cá cei mai intielepti; dinsi si-luau puterea directu de la principe, care judecá si decidea mai pe urma in cestiuni grele.

De-abié se publicasera serbările investiturei candu de pe tiermurii, Attakului si Gorganului incepura a curge supusii principelui. Campulu se acoperi de corturi, drumurile eráu invelite de caletori, unii calari pe cai, altii de dromedari, câte — unii in cara trase de boi. Musicantii lasau sé-li se audia music'a tiepatória spre a scurt'a lungimea drumului.

Cu ajutoriulu a doi pociumbi aredicati pe o vétra se frigeau mnei intregi; tone pline de licuide intarítorie se goliau pe campu; poporulu de rându voiá sé-si aiba ospetiálu seu vialu, animatu innainte de a se uitá de departe laesercitiile tineriloru nobili si de a urmari cu privire cursulu cailoru renumiti.

Dupa jocurile jórídu, alu caroru pretiu lu-cástigá El-Scheriff, si dnpa lupt'a cailoru d'Irak, usiori cá rondunicu, Ouzoun-Hassan oferí publicului spectacolulu unei lupte intre camile.

Fara indoiéla erá crudelu si fapta de nemultiamire a aflá placere intr'o lupta crunta si mortala a nobileloru animale, cari sunt unu sorginte de avutia pentru tíera; inse acum ómenii uitase, cá acestu animalu dá prin pielea sa vestminte seraciloru, cá lui i-datorescu atátu materi'a de incalditu, cátu si o sare medicinala pretiósa, nu-si mai aduceau aminte de curagiulu lui in indurarea strapatielorlu, de docilitatea, de puterea lui spre a purtá povóre, de cumpetinti'a

lui, care lu-face sè se indestulésca a pasce nisce tuftie macre, saróse, flori de soda séu frundiele mésambryanthemei (flórea de média-di, o planta cu frundie grase si sucóse). Nu mai voiau sè o védia rentórsa de pe o lunga caletoria, culcata pe pamentu in apropiarea stapanului seu si aredicandu-si ochii intieleginti si blandi la dinsulu. Acum trebuia sè se aprindia de mania animalulu, care sè lasa a fi condusu de unu copilasii; trebuia sè rosiésca cu sangele seu pamentulu udatu de sudórea sa. Se pregatise intr'unu siesu incungiuratu de pociumbi o arena fórté mare; suprafaci'a locului formá o aredicatura naturala, pe care ocupau locu mí de ómeni; dupa-ce Ouzoun-Hassan si famili'a sa si-ocupase loculu in logea loru, se dedú semnalulu luptei prin resunetulu petrundiatoriu a cinci sute de trompete de arama. Nisce sclavi imbracati in vestminte rosie, strimte, deschisera celu dóue porti ale arenei, prin fiasce-care dintr'acestea innaintá câte unu luptatoriu.

Cându ajunsera in mediuloculu cercului, camilele si-intórsera incetu capetele intieleginte indere-tru, si-undulaserá grumadii lungi si indoatiósi cá-si a girafiloru si cocostégiloru si crediendu cá voru sè li puna povóre, ingenunchiasera pe pamentu. Acum venira paditorii si forciara animalele a se sculá, apoi si-uierara sbiciele de pele, animalele se agitau unulu in contr'a celuilaltu, pana ce din nári incepú a li curge bale spumóse si in ochii loru a schinteia mania. Atunci budiele loru cele gróse se contrasera, cu copitele scumau pamentulu, se apropiara de a latulu si se isbira catr'alalta cu gheburile loru cele enorme. Fara indoiéla dinsele sciau, cátu li sunt grumadii de slabi, cáci continuara loviturile aceste dureróse si sangeróse, pana ce un'a dintre ele cadíu murinda la pamentulu rositu de sange. Acum survietuitoria, spariata si surprinsa, se aplecá a supra cadavrului, si redobendindu-si blandeti'a naturala, perduta momentan prin selbateci'a omenésca, linse ranele aceleia, carei i causase mórté.

Unu combatu fictu alu tineriloru ostasi urmá luptei camileloru.

El-Scheriff dete dovedí nóue de desteritatea sa; poporatiunile lu-impregiurau emulandu, si adresandu-se catra Ouzoun-Hassan si catra tinerulu principiu, i rogau, sè indeplinésca oper'a de eliberare a Turcomaniei facéndu-o independinta de Mahometu. Laudede data fiului seu implura anim'a lui Ouzoun-Hassan de superbia indreptatita.

Dinsulu totusi esistá a respunde copiloru, cari lu-impregiurau, candu El-Scheriff, cu facia aprinsa de entusiasmu si cu o cautatura schinteiatóri'a, eschiamá :

— Taica si Domnitoriu! eu cercu de multu ocasiunea de a-mi cástigá ceva-si gloria; permite-mi de a profitá de acést'a!

O strigare de bucuria generala primí aceste cuvinte a le junelui.

— Nu te sciam ambitiosu, — respunde Ouzoun-Hassan; ba de cátu-va timpu par' cá despretiuiia séu uitase-si de glori'a armeloru.

— Acum, candu tóte par' cá se unescu spre a ni schimbá destínele, vi-o potu marturisi; eu dorescu a dobendí pe vér'a mea, Anna, de consócia; imperatulu Davidu póte nu mi-o va refusá, déca mi-ar datorí mie

marirea puterei sale si nisce aliantie puternice. Cu ocasiunea caletoriei mele la Trapezunt'a intielesei, cá jugulu sultanului apésa tare pe descendintele Comneniloru. Mahometu a rapitu la sine Brussi'a si Constantinopolea, dinsulu arde de dorulu Trapezuntei... Davidu presimtiesce si se teme de acést'a. Sultanulu na póte suferí atátu de aprópe de statele sale o putere totu-de-una gat'a a se aliá cu Camarania spre a-si aperá séu a-si recucerí independinti'a.

Sè nu asceptámu ataculu lui Mahometu alu II-le; sè-i prevenimu si sè-lu lovimu cei d'antái; sè ne punemu in fruntea braviloru Turcomani, cari vi ceru bataia; sè ni chiamámu intru ajutoriu marin'a Veneciei si Genuei; sè resculamú Persi'a, pe care Mahometu alu II-le nu va intardiá a o amerintiá; sè realisámu visulu gigantu alu lui Timour-Lenk si sè aredicámu sceptrulu cadíutu din man'a lui murinda.

„Ocasíunea ni se presinta indoitu favoritoria. Éca terminulu, candu imperatulu Trapezuntei trebue sè-si solvéscá tributulu, aci. Tramiteti o solia la Constantinopolea si provocati in numele vostru pe Mahometu alu II-le, sè vi tramita darea, care o datoría lui Kara-Youlonk, alu caruia crede devenise-ti, si in numele unchiului, sè renuncie la cele patru-dieci de míi de galbeni, ce dinsulu trebue sè-i solvéscá.

— Intreprinderea e indresnetia, — respunde Ouzoun-Hassan.

— Ba e nebuna, — adause princes'a Sara.

Dupa ce maic'a lui Ouzoun-Hassan revocá fiului seu in tirmini energici in memoria nefericirea familiei loru; dins'a i aretá pacea, ce urmase tragedieloru in-fricosiate si rogá pe principe, sè nu asardedie a perde pacea scumpu cumperata prin unu actu de nebulia de cele mari.

— Asculta, — i díse ea; — nu contá la Davidu. Ori cátu de mare sè-i fia mania si rusinea de a recunosce pe Mahometu dreptu suseranu, dinsulu totusi nu va încercá personalminte nimica pentru mari'a casei sale. Pamentulu, pe care ambla, tremura sub pasii sei. O mana de copilu e pré destula spre a-lu doborí de pe tronul. Lui Davidu i lipsesce energia si acést'a ti-va dovedí-o chiar in acelu momentu, candu tu vei riscá totu pentru dinsulu.

„Eu lu-iubescu sinceru, amu crescutu la olalta mari, inse fiulu meu mi-e mai scumpu decátu fratele; eu am fostu partasi'a vietiei sale, tie ti-am datu-o a mea. Sufletulu familiei nu e Davidu, ci Iléna; acést'a e mare, nobila, drépta si santa.

Dins'a sémena acelei Irine Cantacuzene, care apera Dydistimulu, pana ce barbatulu ei scapá de mórté prin fuga.

„Ori ce eroismu ar fi la innaltimea caracterului ei. Dins'a se rogá odinióra lui Davidu, sè nu usurpedie tronulu sangerosu alu lui Kalo-Ioanu! dins'a va fi cea d'antáia, care i va aretá neputinti'a de a se puté luptá cu Mahometu alu II-le.

— Nu vomu fi singuri, candu lu-vomu combate, maica-mea!

(Va urmá)

— : 0 6 3 —

S A L O N U ?

Calindarul septemanei.

Duminică 19-a după Rusalii, Evang. 4 Luca Cap. 8 st. 5—13.		
Dumin.	3 15	Sf. Ierom. Dionisiu.
Luni	4 16	Sf. Par. Iroteiu episc. Athenelor.
Marti	5 17	Sta Mar. Charitina.
Mercuri	6 18	Sf. Mart. Apost. Thoma.
Joi	7 19	S. S. Mart. Sergiu si Vachu.
Vineri	8 20	Cuv. maica Pelagia.
Samb.	9 21	Sf. Ap. Iac. Alfeulu.

Optu-spre-diece birje.

Intr'una din noptile trecute o birja stetea inaintea unei case din strad'a Fontaine-Saint-Georges in Paris. Birjariulu asteptá liniscitu in siediu-tulu seu, far' a-i pasá de cele ce se petreceau in giurulu lui.

Unu altu birjariu se abatú totu prin acea strada, si zarindu pe acest'a, si-opri caii si lu-intrebá:

— Ce faci tu aice?

— Eu? Asteptu pe unu pasageru.

— Tu ai norocu. Eu trebuie sè me ducu a casa, càci n'am ce sè facu. Este dóra aice vr'o svarea?

— Asiá mi se pare. Pasagerulu meu a fostu imbracatu fórte elegantu si n'a pré cutezata sè se misce cá nu cumva sè-si derangeze toalet'a.

— Curiosu! Nu se vede nici o lumina.

— Salonulu de siguru va fi in curte; ti-spunu tic, cá pasagerulu meu asiá a fostu imbracatu cá si candu s'ar fi dusu la nunta.

— Déca aice se tine o soarea, care nu se póte incheiá decátu cam la dóue óre dupa miédia-nópte, va fi trebuintia de birje.

— Asiá credu si eu.

— Aice potu sè facu unu câstigu. Me voiú postá dara dinapoi'a trasurei tale.

Peste câte-va minute vine unu altu birjaru, acela face acele-si intrebári, primesce acele-si respunsuri si se opresce si acel'a.

Mai tardiu vine alu patrале birjaru.

— Intielegu.

— Sè ve descriú pe pasagerulu meu? Nu e nici betranu, nici tineru, — nici frumosu, nici uritu.

— Unu omu de totu ordinariu?

— Asiá. Elu siede in strad'a Labrugère.

— Dar aceea nu e decátu in departare de doi pasi de aice.

— Da.

— A ploatu?

— Ba.

— Asiá dara pentru ce a luatú o birja, spre a merge in a trei'a casa de la locuinti'a sa? De siguru, aice e o soarea.

Si alu patrале birjariu inca se opri.

Dóra potu sè tradezu cetitoriului secretulu, cá pentru ce acelu pasageru si-a luatú o birja?

Elu a voitu sè mérga intr'unu balu si si-a facutu o toaleta stalucita, precum si birjariulu fórte bine a observatu. S'a frisatu si si-a cumperatu manusi glaçés. Elu s'a vediatu in oglinda si si-dise: Ce omu frumosu! . . . Si ast'a i siopti o idea.

— Madame X., si-dise elu, — careia de câtu-va timpu i facu curte, nici odata nu m'a vediatu imbracatu asiá de multu in favorulu meu . . . Ea nu se duce in societate, càci gelesce. I voiú face o scurta visita. Acuma sunt nóue óre, unu patrariu de óra voiú remané la ea, si dupa aceea voiú merge la balu. Priá ast'a voiú avé dóue folóse: antáiu, ea me va vedé frumosu imbracatu, — si a dóu'a va observá, cá pentru ea jertfescu si o parte din balu, si astu-felu va ascultá mai bucurosu amorulu meu.

Elu luá o birja cu plat'a pe óre si ordoná a-lu duce in strad'a Fontaine-Saint-Georges.

Casa in care siede madame X. pe o casa liniscita, in care proprietariulu ei nu suferé nici copii nici cani, si in care fia-care partida, care vine a casa dupa unu-spre-diece óre nóptea, platesce o pedépsa de 50 centimes portariului.

Madame X. se uriá; adoratorulu fu bine venit. Elu i se planse, cá „e silitu“ a merge in societate, cá trebuie sè implinésca o „dctoria neplacuta“, si si-esprimá parerea de reu, cá madame X. din caus'a doliului nu póte sè mérga in acelu balu.

Elu petrecú cu atentiune pendul'a; madame X. se parea confusa. Elu si-dise de totu incetu, cá a trecutú mai bine de unu patrariu de óra de candu a venitú; dar se linisci cá localulu de balu nu este asiá departe; putea sè remana trei-dieci si cinci de minute la frumos'a.

Ea erá mai afabila decátu de alta-data. Nu potu sè spunu, déca cravat'a alba, séu peptariulu de balu ori papucii de lacu, produsera acésta primire? Séu dóra pentru cá elu voiá sè mérga in alfu locu? Motivulu din urma are pretiu mare in ochii unei femei. Nici o femeia nu vedé bucurosu, daca unu aderatoriu — fia acel'a câtu de neinteresantu — merge la alte femei.

Conversatiunea curgea despre amoru, si ei discutara mai multe teoríi seducatóric. Omulu nostu cugetá la birja; aceea lu-constá doi franci pe o óra. Elu cautá a-si scóte neobservatu orologiulu. Madam X. dise rece: „Pentru ce nu scoti orologiulu negenatu? Dta vrei sè mergi in societate. Intielegu nerabdarea dtale.“ Elu response: „Ah! madame!“

Elu calculá, cá ór'a inceputa trebuie platita cá o óra intréga. Asiá dara nu trebuia sè grabésca asiá tare. Apucá o mana care la inceputu se retragea, dar apoi remase in a lui. Érasi conversara despre amoru, despre curatulu, idealulu amoru. Se simtiea capabilu de unu atare.

Erá mediulu nopti, candu madame X. dise: — E celu putinu 10 si jumetate. Du-te la balulu dtale! Eu sum o egoista. De siguru te-ai si superatu pe mine.

— Sunt numai 10 óre.

— Cauta-ti orologiulu!

— A statu.

— Cá si pendul'a mea.

— Pentru ce me tramiti asiá curendu?

— Acolo te astepta.

— In totu loculu me voiú urí,

— E pré amabilu. Asiá dara inca unu patrariu

de óra. Dar apoi trebuie sè te duci. Nimene nu rămâne asiá tardiu la mine. Portariulu se culca la unu-spre-diece óre. Ar fi unu scandalu.

Si teoriile erasi se pusera in cerculu conversatiunii. Adoratoriulu vorbiá despre amoru. I se respunde: „Nu! Remani amiculu meu!“ Apoi conversara despre amicitia. Erá o óra si jumetate.

Tocmai atunci alu doile birjariu intrebá pe celu d'antâiu: „Ce faci tu aici?“

Atuncea madame X. esclamá:

— Sunt unu-spre-diece óre. Departéza-te iute, inainte de ce se va culcá portariulu!

Nimica nu favoriséza intr'atât'a minutele de amoru cá si o pendula care a statu.

Inamoratulu mai remase inca diece minute. Peste o jumetate de óra i se declara, cá timpulu ficsatu a trecut. Elu la rîndulu seu respunde, cá e deminétia la dóue óre. Madame X. esclamá: Sum perduta! Dute! Dar portariulu?

— Elu dórme, si crede cá m'am departatu de multu. Séu mai bine: elu nici nu m'a vediatu intrandu...

— Asiá credi?

— Nu m'a intreatu la cine vinu, si nu i-am dísu nimica...

— E bine, ce e de facutu?

In momentulu acesta se postá a patr'a birja inaintea casei.

— Unu lucru fórte simplu, — respunde inamoratulu. Me voiu departá numai in reversatulu dioriloru, si atuncea voiu cautá sè nu me observe nime.

— Dar pana atuncea?

— Pana atuncea pórtate cá si candu nici nu asiú ~~fi aici~~. Du-te in odai'a dtale. Eu remanu in salonu, in acestu fotelu.

— Ast'a e o posituione rea.

— Credi, cá voiu durmí?

— Nici eu nu-mi voiu inchide ochii. Sè conversámu!

— E bine!

Ei se pusera la gur'a cuptoriului — si tacura. Din candu in candu suspinara.

Cetitoriulu de siguru va intrebá: Lunga mai este istoria acést'a?

Istoria e finita.

Candu inamoratulu parasi cas'a — erá deminétia la cincii óre — optu-spre-diece birje statau inaintea casei.

Figaro.

CE E NOU?

Adunarea din Lugosiu a Societátií pentru fondu de teatru romanu se va tiné tocmai in diu'a in care va aparé acestu numeru. Precum suntemu informati, in publiculu nostru este mare interessare pentru acésta adunare. Multi inse au promis a luá parte, inca si din locurile mai indepartate. Astfelu acolo vomu vedé nu numai cea mai mare parte a inteligentiei nóstre din partile banatiene, dar inca si pe alti represintanti ai diferiteloru tinuturi. In nrulu vítoriu vomu publicá unu raportu despre decursulu acestei adunári interesante.

Dlu Ioanu Brateanu, ministru presiedinte alu Romaniei, fu decoratu de Majestatea Sa regele cu ordinulu mare alu coróni de feru.

Alergárele de cai in Bucuresci s'au tinutu la

19 sept. st. v. pe campulu Florésc'a, langa barier'a Herestreu.

Agentu alu Romaniei la Roma s'a numitu dlu Georgeanu, in loculu dlui Essarcu.

Unu scriitoriu strainu despre poporatiunea romana din Transilvani'a. Celu mai renumitu foiletonistu magiaru, Porzó (Dr. Ágai) caletorindu la Sibíiu cu ocasiunea visitatiunei imperatului nostru in acele parti, scrie in diurnalulu seu beletristicu „Magyarország és a Nagyvilág“ urmatóriele: „Sibíiu este orasiu frumosu, edificatu dupa form'a orasieloru austriace, numai tégulu face exceptiune, ce are fisionomie orientale. Piat'a cea mare este plina de carutie, de poporatiune bruneta si blonda: cea d'antâia romana, acést'a din urma sassa. Nu cunoscu poporu, afara de celu spaniolu, carele aru avé atâte esemplarie de frumsetie femeiesca, cum este poporulu romnescu. Am statu intr'unu coltiu si uimitu am privitu la multimea de copile si femei romane ce trecea pe dinaintea mea. Lu-prinde pe omu admiratiunea de atâte frumsetie a sexului frumosu, dintre cari trei romance ar fi de ajunsu se faca renumitu unu orasiu germanu.“ Descrie cu viue coloru imbracamintea pictorésca a femeiloru romane si dice, ca aceste intrecu pe departe in frumsetie pe cele secuiesci si sassesci.

Jidovii in Palestina. „Jewish Herald“ dice, cá Palestina este de câtu-va timpu teatrulu unei adeverate invasiuni de jidani cari se duc din tóte punctele globului sè se stabilésca acolo. Astu-felu cá poporatiunea israilita din Ierusalimu, Safetu si Tiberiada este acum de dóue ori mai considerabila de câtu in 1870. Cei cari desbarca in numeru mai mare sunt originali din Russia, Polonia si Germania. Este de noutatu, cá de mai multi ani, comunitátile ovreesce din Ierusalimu, cari se impartu in trei natiuni numai sunt marginite in vechile loru cartiere; ele s'au respanditu mai peste totu. Se construiescu la Ierusalimu asiluri si scóle cu cheltuiéla dloru Montefiore si Rothschild. Avisu jidaniloru de la noi!

Sinaia — scrie „Trompetta“ se infrumusetiéza si se impodobesce din ce in ce mai multu, si pare cá si chiar clim'a se mai indulcesce. Drumulu de feru inaintéza, si nevéscesce, cá pré curendu amatorii voru plecá vér'a diminétia din Bucuresci, cá sè dejune pastravi si cosiuletie de branzuri escelinte in otelulu celu gratiosu si spatiosu, pe care lu-priimesce de cheia, dilele aceste, Bizadea Mitica, celu care a creatu Sinaia intalnire de petrecere. La palatulu Domnescu, cea mai maretia cladire in Romaniá, nu s'a lucratu estimpu, cáci caramid'a cea fabricata, continédu varu in lutu, a tradatu nesoliditate, si estimpu s'a lucratu alta caramida, mai solida, pentru urmarea zidirii. Puposirea venatoriei, cas'a padurarului, si grajdurile, sunt ispravite cu deservésire si sunt de nespusa frumusetia, facendu unu contrastu de arta si civilizatiune in mijloculu selbataciei. Cas'a generalului Florescu, pare unu Palatium alu gustului Florescu, pare unu Palatium alu gustului francesu la primirea in Sinaia. Am mai spusu, cá cu acésta parte a Romaniei, cu valea Prahovei, nimicu nu se póte asemená. Filipescii, cu imens'a loru gradina de 40 pogóne, unde artistulu Meyer a plantatu imagin'a talentului seu nemuritoru, si unde perfectiunile se adauga pe tóta diu'a, tindiendu sè devina acésta gradina prim'a gradina in Romani'a; Calinescii, cu capel'a mausoleu alu numuritorului Mavros: Florescii, cu

situati'a si gradin'a loru; Baicoid, incomparabili in simetriile plantatiunii si in educatiunile orticole; Campin'a devenita o singura proprietate, cu castelul seu celu nou pe Doftana si cu casele printiului Dimitrie Styrbei, transformate in scóla de lemnariu cu elevi romani interni; Breaza printiului Bibescu; Comarniculu, Prapastiiilor, si din Sinaia pe sub Bucegi, pe Pruhova sgomotósa, printre muntii d-lui Cretiulescu, pana pe platoul Predealului, — intréga acésta parte e Romaniei, dotata de natura, impodobita de civilisatiune, si poporata cu o culegere din ceea ce are Romaní'a mai elegantu, indestulédia si ochiulu si fantasi'a, si pe pictoru si pe poetu.

Deanu traiesce! S'a scrisu in diuarie, cá Deanu, vestitul capitanu de lotrii din Ardealu, a fostu omoritu de unu locuitoriu dintre munti. In urma inse s'a constatat, cá celu ucisu n'a fostu Deanu, ci altulu care tare semená lui.

De pe campulu de resbelu n'avemu nimica de notatu; ambele parti stau in positiunile de mai nainte. Cu atátu mai multu se lucra inse pe calea diplomatica. In Livadi'a unde petrece tiarulu Rusiei, si unde sosí generalulu Sumaracofu cu respunsulu imperatului Austriei, se tienu consultari de mare ponderositate. Principele Carolu alu Romaniei tramise pe ministrulu pres. Bratianu, pe ministrulu de resbelu Slaniceanu si pe adjutantulu seu pentru a felicitá pe tiarulu Rusiloru. O scire telegrafica anuncia, cumca armat'a romana se concentrédia la manevrele de tórna, pentru care scopu s'a chiamatu toti rezervistii la arme. Dupa alta scire, nu trupe rusesci, ci romanesci si austriace ar avé se ocupe provinciile rescolate. — Turci'a ar fi gata a legá armistitiu pe siese luni, adéca pana la finea lui martiu; inse serbii nu sunt aplecati a primí unu armistitiu atátu de lungu, ci voiescu a se folosi de érna, candu ajutoriulu Rusiei póte fi impreunatu cu mai mari rezultate. Alianti'a Rusiei cu Itali'a se sustiene in contra tuturoru desmintiloru. Tienut'a Italiei a adusu cercurile din Viena in mare agitatiune.

Flamur'a lui Hymen.

Dlu Ioan Belesiu advocatu in Aradu, si-a incredintiatu de socia pe domnisiór'a Aurelia Ratiu, fiic'a dlui Iacobu Ratiu comerciantu in Lipova.

Dlu Georgiu Popu, comerciantu in opidulu Iia muresiana, la 9 sept. s'a cununatu cu domnisiór'a Sofia Nadasdi.

Dlu Dimitrie Cornea, teologu absolutu din dieces'a Aradului, la 1 oct. a condusu la altaru pe domnisiór'a Maria Belesiu, fiic'a dlui Ioanu Belesiu, preotu in Odvosiu, comitatulu Aradu.

Biserica si scóla.

Maj. Sa regele a daruitu scóleloru poporale gr. or. din Sibíiu 300 fl. pentru a se cumperá requisitele de invetiamentu.

Femeite cá pompieri. Unde s'ar puté intemplá acést'a in altu locu, afara de America?! Din Massachusetts se scrie, cá in noulu colegiu din Wellesley elevele au infintiatu intre sine unu corpu de pompieri. Scopulu acestei corporatiunii este de o parte a ingrigi de aperare in casulu déca in colegiu séu giuru s'ar escá focu; éra de alt'a a invetiá elevele, cá

in casulu déca mai tardiu in propriile lor case s'ar ivi atare nenorocire, sè scia ce sè faca? Colegiulu are tóte instrumintele trebuincóse. La fia-care tulumba sunt impartite câte siese fete, dintre cari un'a e comandant'a. Personalulu a dóue-dieci de tulumbe forméza unu despartiamentu, si stá sub comand'a unei capitanesce. Diece despartiaminte forméza o trupa, si in fruntea acesteia stá comandantele diriginte si unu secretariu.

Societati si institute.

Societatea academica romana din Bucuresci au alesu de membrii: pe dnii Vasile Maniu si Al. Papadopolu Calimachi pentru sectiunea istorica, si pe dnii Grig. Stefanescu si Stefanu I. Falcoianu pentru sectiunea sciintieloru.

Tinerimea studiósá romana de la universitatele din Paris, Vien'a, Budapest'a, Clusiu, precum si de la alte institute de invetiamentu, s'au intr'unitu si in acestu anu in societátile lor literarie. „Societatea Petru Maioru“ a tinerimei din locu — precum ni se raportédia — a ténutu siedinti'a s'a de constituire in 1 octomvre a. c. in carea s'a preliminaru budgetulu anului scolasticu curinte, s'a conferitu mai multoru tineri studiosi, lipsiti de mijlóce, cuartiru gratuitu in localitatea societátii, si-a alesu comitetulu. de pe acestu anu in urmatoriulu modu: de presiedinte Dr. med. George Vui'a, vice-pres.: Ioanu Dragosiu jur., secretariu: Gavrilu Ardeleanu med., cassariu: Victoru Babesiu med., controloru: Aureliu Chisbachu med., notari: George Ocasiu filos., si Demetriu Joviti'a techn., bibliotecariu: Augustinu Dumitreanu med.; dorimu din anima cá tinerimea nóstra se corespunda deplinu chiamárii sale, si cá publiculu romanu se spriginésca cu tóta caldur'a caus'a junimei nóstre, facéndu astu-felu posibilu prosperarea acestoru societáti de innalta missiune.

Literátura.

La redactiunea nóstra se afla de vendiare urmátóriele opuri:

„*Sclavulu Amorului*“, romanu originalu de Ios. Vulcanu, in trei tomuri, pentru abonantii „Familiei“ 2 fl., pentru altii 3 fl.

„*Poesii*“ de Iosifu Vulcanu. Unu tomu. 208 pagine. Pretiulu pentru abonantii „Familiei“ 50 cr., pentru altii 1 fl.

„*Columb'a*“, romanu intr'unu volumu de Alesandru Dumas, tradusu de Iosifu Vulcanu. Pretiulu pentru abonantii „Familiei“ 50 cr., pentru altii 1 fl.

„*Ie unde nu este rentórcere*“, romanu intr'unu volumu de Adrien Gabrielli. Tradusu de T. Budu. Pretiulu pentru abonantii „Familiei“ 50 cr., pentru altii 1 fl.

„*Cavalerii Noptii*“, romanu istoricu, in 5 tomuri mari, de Ponson du Terrail, tradusu de Iosifu Vulcanu. Pretiulu pentru abonantii „Familiei“ numai 2 fl. 50 cr., pentru altii 6 fl.

„*Novelle*“ de Iosifu Vulcanu. Trei tomuri. Pentru abonantii „Familiei“ tóte la olalta 1 fl. 50 cr., — pentru altii 3 fl.

Proprietariu, redactoru respundietoriu si editoriu: **IOSIFU VULCANU.**